

ANNA NIZIOŁ

Nowe rozwiązania prawne jako źródło zmian w edukacji i organizacji turystyki szkolnej

New legislation as a source of change in the education and organization of school tourism

Doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Wychowania Fizycznego, Zakład Organizacji i Kształcenia „Europejczyk”, Polska

Streszczenie

Różne formy imprez turystycznych z udziałem dzieci i młodzieży mogą mieć istotny wpływ na ich rozwój i wychowanie. Korzyści wynikające z takich aktywności nabierają jeszcze większego znaczenia w kontekście współczesnego stylu życia młodych osób, który został zdominowany przez bierne formy spędzania czasu wolnego, komputer, internet, TV i niezdrowe odżywianie. Aby móc konkurować z komputerem i zachęcić dzieci oraz młodzież do wyjazdów turystycznych, należy szczególnie zadbać o ciekawe programy wycieczek, rajdów, spływów czy obozów. Jednocześnie, programując imprezy turystyczne i planując czynności organizacyjne, należy uwzględnić obowiązujące przepisy prawne, aby zapewnić bezpieczeństwo uczestników. Ruch krajoznawczo-turystyczny w szkołach jest normowany przez przepisy, które są wyznaczane i dekreteowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. W tym zakresie ustawodawca dokonał w ostatnich latach pewnych zmian. Niniejszy artykuł przybliży i porządkuje najświeższe zmiany legislacyjne dotyczące organizacji wycieczek szkolnych i innych typów szkolnych imprez turystycznych oraz nowych zasad organizowania i nadzorowania wypoczynku dzieci i młodzieży.

Słowa kluczowe: dzieci i młodzież, wycieczki, wypoczynek, prawo, zmiany w przepisach.

Abstract

Various forms of tourist events involving children and youth can have a significant influence on their upbringing, development and education. They are conducive to the realization of educational tasks in a much more attractive conditions than the classroom. The benefits of such forms of activity are even more important in the context of the modern lifestyle of young people, which has been dominated by passive forms of leisure, computer, Internet, TV and unhealthy nutrition. In order to encourage children and youth to tourist trips it's important to create the interesting programs of trips, rallies, canoeing or camps. At the same time, during programming packages and planning organizational activities, the existing regulations should be taken into account to ensure the safety of participants. Tourist movement and sightseeing in schools is regulated by the rules, which are determined and decreed by the Ministry of Education The legislator has made in recent

years some changes. This article introduces and organizes the most recent legislative changes concerning the organization of school trips, other types of school tourist events and a leisure of children and youth.

Key words: children and youth, excursions, leisure, law, changes in legislation.

Wstęp

Zalety czynnego uprawiania turystyki i krajoznawstwa są powszechnie znane. Pisali o tym liczni autorzy literatury przedmiotu². Różne formy imprez turystycznych z udziałem dzieci i młodzieży mogą mieć istotny wpływ na ich rozwój i wychowanie. Są okazją do przekazania młodym uczestnikom wiedzy i umiejętności z wielu dziedzin, chociażby z języka polskiego, historii, biologii, geografii, fizyki czy wychowania fizycznego. Wpływają na pozytywną motywację do podejmowania działań, kształtują postawy aktywne, twórcze, samodzielne. Pozwalają na lepsze poznanie swego miejsca zamieszkania, najbliższej okolicy, regionu i innych części kraju, ale też zagranicy. Sprzyjają również realizacji zadań wychowawczych w zdecydowanie bardziej atrakcyjnych warunkach niż klasa szkolna [Drogosz 2009].

Według K. Denka [Denek 2000: 151] zarówno turystyka, jak i krajoznawstwo sprzyjają „wdrażaniu młodzieży do przestrzegania norm współzycia społecznego, kształtowania wartościowych cech charakteru i woli, rozwijania samodyscypliny i samokontroli w postępowaniu, uczuć solidarności i sprawiedliwości, przygotowania do życia w zespołach, kształtowania uczuć patriotycznych, poszanowania tradycji narodowych”. Podobny pogląd wyraża I. Janowski [Janowski 2003: 59], zdaniem którego wycieczki szkolne to ważny proces dydaktyczno-wychowawczy zapewniający lepsze poznanie przez uczniów środowiska naturalnego oraz walorów historyczno-kulturowych. Ponadto wycieczka kreuje warunki rozwoju, zdolności postrzegania, poprawiania wyobraźni i myślenia, zestawienia osiągniętej wiedzy z rzeczywistością i utrwaleniu tej wiedzy. Dla ciekawych świata młodych ludzi jest szansą na przeżycie przygody, spotkania z czymś, co nowe i nieznanne, pozwala zaspokoić potrzebę kontaktów towarzyskich i wypoczynku, zmiany środowiska przestrzennego i społecznego, odprężenia psychicznego, nawiązania nowego typu stosunków społecznych [Gordon 2003: 37].

Korzyści wynikające z takich form aktywności nabierają jeszcze większego znaczenia w kontekście współczesnego stylu życia młodych osób, który został zdominowany przez bierne formy spędzania czasu wolnego, komputer, internet, TV i niezdrowe odżywianie. Postęp technologiczny i coraz większe wymagania

---

² Warto wymienić np. [Przeclawski 1973; Przeclawski 1997; Denek 1989; Denek 2002; Łobożewicz 1990; Łobożewicz 1996, *Turystyka i krajoznawstwo w szkole* 2002; Wojtycza 2000; Gołaszewski i in. 2000].

w stosunku do dzieci i młodzieży sprzyjają tego typu zachowaniom. Według K. Denka „wśród młodzieży obserwujemy rozszerzający się proces hipokinezy, czyli bardzo szkodliwego ograniczenia ludzkiej aktywności ruchowej. [...] Niedobór ruchu musimy uzupełniać świadomie turystyką i ćwiczeniami rekreacyjnymi” [Denek 1997: 23].

Nowe regulacje prawne

Turystyka i krajoznawstwo są zatem właściwymi formami aktywności młodych osób jako wielokierunkowe i zintegrowane formy działań edukacyjnych i wychowawczych. Oczywiście, aby konkurować z komputerem czy internetem i zachęcić dzieci oraz młodzież do wyjazdów turystycznych, należy szczególnie zadbać o ciekawe programy wycieczek, rajdów, spływów czy obozów. Jednocześnie, programując imprezy turystyczne i planując czynności organizacyjne, należy uwzględniać obowiązujące przepisy prawne, aby zapewnić bezpieczeństwo uczestników.

Ruch krajoznawczo-turystyczny w szkołach jest normowany przez przepisy, które są dekretowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Od 2001 r. głównym aktem normatywnym w tym zakresie jest rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki, w którym określono m.in. pięć typów szkolnych imprez turystycznych [Rozporządzenie MENiS z 8 listopada 2001 r.]:

„§ 4. Organizowanie krajoznawstwa i turystyki odbywa się w następujących formach:

1) wycieczki przedmiotowe – inicjowane i realizowane przez nauczycieli w celu uzupełnienia obowiązującego programu nauczania, w ramach danego przedmiotu lub przedmiotów pokrewnych;

2) wycieczki krajoznawczo-turystyczne, w których udział nie wymaga od uczestników przygotowania kondycyjnego i umiejętności specjalistycznych – zwane dalej «wycieczkami»;

3) imprezy krajoznawczo-turystyczne, takie jak: biwaki, konkursy, turnieje;

4) imprezy turystyki kwalifikowanej i obozy wędrowne, w których udział wymaga od uczestników przygotowania kondycyjnego i umiejętności specjalistycznych, w tym posługiwania się specjalistycznym sprzętem;

5) imprezy wyjazdowe – związane z realizacją programu nauczania, takie jak: zielone szkoły, szkoły zimowe, szkoły ekologiczne – zwane dalej «imprezami»”.

Poza tym ww. rozporządzenie określa zasady przygotowania wycieczek i imprez pod względem organizacyjnym i programowym, wskazuje na kryteria, jakie muszą spełnić kierownik wycieczki i imprez (tj. obóz wędrowny, imprezy turystyki kwalifikowanej) oraz opiekunowie, precyzuje zakres wymaganej dokumentacji oraz rodzaj ubezpieczenia uczestników i inne.

W tym zakresie ustawodawca dokonał w ostatnich latach pewnych zmian. Z 1 września 2014 r. zaczęły obowiązywać przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 28 sierpnia 2014 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki [Rozporządzenia MEN z 28 sierpnia 2014 r.]. Wprowadzone zmiany dotyczą:

1. Zniesienia obligatoryjności ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków w przypadku wycieczek i imprez organizowanych w kraju z zachowaniem obowiązku ubezpieczania uczestników imprezy zagranicznej od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia. Przepisy dotyczące ubezpieczeń obowiązkowych nie ustanawiają jakichkolwiek obowiązkowych ubezpieczeń związanych z działalnością szkół i placówek oświatowych. Ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków nie jest obowiązkowe. To rodzice decydują, czy ubezpieczyć dziecko NNW oraz wybierają ubezpieczyciela i kwotę ubezpieczenia. Natomiast zgodnie z przepisami art. 14 ust. 3 ustawy o usługach turystycznych [ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych] organizatorzy turystyki organizujący imprezy turystyczne za granicą mają obowiązek zawarcia na rzecz osób uczestniczących w tych imprezach umów ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia. W znowelizowanym rozporządzeniu zachowuje się ten obowiązek, wskazując, iż uczestnikiem wycieczki lub imprezy zagranicznej może być osoba, która została ubezpieczona od następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia.

2. Wprowadzenia możliwości łączenia funkcji kierownika i opiekuna wycieczki lub imprezy za zgodą dyrektora szkoły. Rozwiązanie takie umożliwia organizację wycieczki lub imprezy, w której bierze udział jedynie kilku uczniów, bez konieczności powierzenia funkcji kierownika innej osobie niż opiekun.

Drugim istotnym obszarem działalności turystyczno-krajoznawczej z udziałem dzieci i młodzieży jest organizowanie wypoczynku w czasie ferii letnich i zimowych oraz wiosennej i zimowej przerwy świątecznej. Jak informuje na swojej stronie internetowej Ministerstwo Edukacji Narodowej każdego roku z wypoczynku organizowanego w kraju i za granicą korzysta ponad 1 200 000 dzieci i młodzieży [https://men.gov.pl/wypoczynek/poradnik_bezpiecznego_wypoczynku_men.html]. Rodzice poszukują ciekawych ofert turystycznych odnoszących się do zainteresowań i uzdolnień dzieci, ale przede wszystkim chcą mieć pewność, że wybrana forma wypoczynku jest bezpieczna dla dziecka i odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym jest pod nadzorem kuratora oświaty.

Od 1 kwietnia 2016 r. obowiązują nowe zasady organizowania i nadzorowania wypoczynku dzieci i młodzieży, które mają przyczynić się do zwiększenia ich bezpieczeństwa podczas wypoczynku, zapewnienia uczestnikom wypoczynku profesjonalnej opieki wychowawczej, wzmocnienia nadzoru nad organizato-

rami wycieczki w kraju i za granicą oraz zwiększenia zakresu informacji dostępnych dla rodziców w elektronicznej bazie wycieczki.

Nowe zasady organizowania i nadzorowania wycieczki dzieci i młodzieży określają przepisy ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty³ (Dz.U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.) zwanej dalej „ustawą” i rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 30 marca 2016 r. w sprawie wycieczki dzieci i młodzieży (Dz.U. z 2016 r., poz. 452), zwanego dalej „rozporządzeniem”.

Od początku kwietnia obowiązuje zatem nowe rozporządzenie w sprawie wycieczki dzieci i młodzieży zawierające również wzory dokumentów niezbędnych do jego organizacji, w tym m.in. zgłoszenie i kartę wycieczki. Zawiera także szczegółowe informacje dotyczące obowiązków kierownika i wychowawcy wycieczki, a także wzory zaświadczeń o ukończeniu przez nich kursu.

Przy organizacji wycieczki również szkoła musi wziąć pod uwagę nowe przepisy. Jeśli więc szkoła będzie chciała zorganizować wycieczkę, musi uwzględnić regulacje zawarte w art. 92a, 92b–92t, 96a ustawy o systemie oświaty i rozporządzeniu MEN z 30 marca 2016 r. w sprawie wycieczki dzieci i młodzieży.

Przepisy zawarte w ustawie o systemie oświaty określają zasady organizacji wycieczki, uwzględniające bezpieczeństwo uczniów, jak i nadzór nad wycieczką. Natomiast rozporządzenie określa:

- termin złożenia zgłoszenia wycieczki, jego formę, dokumenty dołączane do zgłoszenia oraz wzór,
- termin przekazania karty wycieczki oraz jej wzór,
- liczbę uczestników wycieczki w grupie pozostających pod opieką jednego wychowawcy,
- obowiązki kierownika wycieczki i wychowawcy wycieczki, w tym obowiązek prowadzenia przez wychowawcę dziennika zajęć oraz jego wzór,
- obowiązki kierownika i wychowawcy wycieczki organizowanego przez szkołę i placówkę,
- program kursów na kierownika albo wychowawcę wycieczki, w tym formę i wymiar zajęć,
- wzór karty kwalifikacyjnej,
- wzór zaświadczenia o ukończeniu kursu na kierownika albo wychowawcę wycieczki,
- dokumenty potwierdzające posiadane przygotowanie zapewniające realizację programu kursu przez kadre prowadzącą wykłady lub zajęcia praktyczne określone w programie kursu.

---

³ Zmieniona ustawą z 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1629).

W roku szkolnym 2015/2016 zamiar zorganizowania wycieczki w okresie ferii letnich organizator zgłasza kuratorowi oświaty od 1 maja 2016 r. Nowe rozporządzenie zawiera też wzory dokumentów niezbędnych przy organizacji wycieczki, a także zaświadczenia i program kursów na wychowawcę i kierownika:

- zgłoszenie wycieczki dzieci i młodzieży,
- zgłoszenie dla półkolonii,
- zgłoszenie wycieczki organizowanego za granicą,
- kartę wycieczki,
- dziennik zajęć,
- kartę kwalifikacyjną uczestnika wycieczki,
- program kursu na kierownika wycieczki/wychowawcę wycieczki,
- zaświadczenie o ukończeniu kursu na kierownika wycieczki/wychowawcę wycieczki.

Wnioski

Nowe zasady organizowania i nadzorowania turystyki i krajoznawstwa oraz wycieczki dzieci i młodzieży w zamyśle ustawodawcy mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży poprzez zapewnienie odpowiedniej kadry oraz większy nadzór nad organizatorami. Szerszy będzie też zakres informacji na temat organizatorów i ściślejsza ich ewidencja, co powinno wykluczyć nieuczciwych oraz nierzetelnych z tego grona. Ważne, aby w ślad za zmianami w prawie nastąpiła odpowiednia edukacja w tym zakresie, której odbiorcami powinni być przede wszystkim kierownicy placówek oświatowych, nauczyciele, organizatorzy turystyki dzieci i młodzieży oraz rodzice.

Literatura

- Denek K. (1989), *Krajoznawstwo i turystyka w wychowaniu dzieci i młodzieży*, Warszawa.
- Denek K. (1997), *Wycieczki we współczesnej szkole*, Poznań 1997.
- Denek K. (2000), *W kręgu edukacji, krajoznawstwa i turystyki w szkole*, Poznań 2000.
- Denek K. (2002), *Poza ławką szkolną*, Poznań.
- Drogosz M. (2009), *Krajoznawstwo i turystyka w szkołach i placówkach oświatowych. Poradnik dla dyrektorów i kadry pedagogicznej*, Warszawa.
- Gołaszewski J., Paterka S., Wieczorek A. (2000), *Organizacja wycieczek szkolnych, obozów stałych i wędrownych. Rekreacyjne gry ruchowe*, Poznań.
- Gordon A. (2003), *Krajoznawstwo i turystyka w szkole*, Warszawa.
- https://men.gov.pl/wypoczynek/poradnik_bezpiecznego_wypoczynku_men.html.
- Janowski I. (2003), *Krajoznawstwo i turystyka szkolna*, Kielce.
- Łobożewicz T. (1990), *Krajoznawstwo i turystyka w szkole*, Warszawa.
- Łobożewicz T. (1996), *Turystyka dzieci i młodzieży szkolnej*, Warszawa.
- Przeclawski K. (1973), *Turystyka a wychowanie*, Warszawa.

- Przeclawski K. (1997), *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Kraków.
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 30 marca 2016 r. w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży (Dz.U. z 2016 r., poz. 452).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2001 r., nr 135, poz. 1516).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 29 sierpnia 2014 r., poz. 1150).
- Turystyka i krajoznawstwo w szkole. Poradnik* (2002), Warszawa.
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.).
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz.U. z 1997 r., nr 133, poz. 884).
- Ustawa z 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1629).
- Wojtycza J. (2000), *Organizacja turystyki młodzieży szkolnej*, Kraków.